

Annuate eo, qui est Confilium!

H.
M 122

TRACTATUS JURIDICUS,

De

1689

OBLIGATIONE CON-
SILII IMPERITI,

QUEM

PRÆSIDE

Amplissimo & Consultissimo

DN. WILHELMO CRUSIO,

Philos. & J. U. D. hujusque in In-
clytâ Electorali Brandenburgicâ, quæ est Duisbur-
gi Clivorum, Universitate, Anteces-
fore Prim:

Publicæ Eruditorum censuræ submittit

HENRICUS STOCKELMAN,

Calcariensis, LL. Studios.

*In Auditorio majori, ad diem 30. Junii,
horis solitis.*

P A R S II.

DUISBURGI ad RHENUM,

Apud FRANCONEM SAS, Academ. Typogr.

Anno M. DC. LXXXIX.

3

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

GENEROSISSIMO, EMINENTI,
EXCELLENTISSIMO

& omnigena rerum gerendarum pru-
dentia consummatissimo

D O M I N O,

DN. EVERHARDO DANC-
KELMAN, Domino Heredita-
rio in DUYCKER &c.

Serenissimi & Potentissimi Electo-
ris Brandenburgici, Domini nostri
Clementissimi Ministro Status & in-
timæ admissionis Consiliario
summe spectabili.

*Domino & Patrono suo submisso
animi cultu ætatem venerando,
Felicitatem!*

Vestræ Excellentiaë consilium
domi, dum victricia Augusti Herois no-
stri arma foris, Germani orbis statum so-
spitant. Quo præstantior Excellentiaë Vestraë inest
consulendi peritia, eo justior nobis & æternitati eam
digne

3

digne venerandi obligatio. Sacro id silentio fieri non dedecebat, ubi tantæ impar virtuti verborum oratio decidit. Me tamen & privatæ rationes subigunt, quid gloriæ, quid beneficentiæ Vestræ debeam, devota mente publice testari, his Studiorum meorum primitiis auspicato Ipsius Nomini religiose consecratis. Quod etsi immortalis ære quam teneris hisce pagellis dignius erat, tamen ne dubitet velim, quin & intimis simul præcordiorum meorum fibris infixum sanctè æternumque sit permanens. Excellentiam Vestram consultatoriæ prudentiæ perfectissimam Ideam, vivumque Exemplar meus in delineando animus sibi præstituit. Non itaque propitiis, spero, oculis dedignabitur, quod egregiis indies factis exprimit. Interim Deum venerabor O. M. ut Excellentiam Vestræ lætos pulcherrimarum Cogitationum pro Principe & Patria eventus largiatur; quò reapse comperiatur: tam me communi bonorum omnium voto Eam velle sospitem & incolumem, ac Illustre Ipsa boni seculi Instrumentum præclaris suis consiliis identidem esse facit Rempublicam!

*Eminentis & Generosissimæ
Excellentiæ Vestræ*

Devotissimus Cliens
& Cultor
HENRICUS STOCKELMAN,

I. N. D. N. 7. C.

D E C L A R A T I O IV.

De

OBLIGATIONE CONSILII IMPERITI.

CONSIDERATIO I.

*Juxta generalem ejus naturam
ABSTRACTA.*

§. I.

CONSILIUM, si suâ indole æstimes, nulla culpæ, quantumvis latæ, præstatio comitatur. Planè enim naturâ suâ non est obligatorium, quippe quod impleri nec Consultor exigit, nec Consulens promisit. Ille suasit gratiâ tantum tuâ: quid ipsius, ut impleatur, interfit? Tua nunc etiam Tota res, tuique arbitrii est, alterius sequi sententiam an repudiare malis. In re autem arbitrii tui, nec habes, quod alteri imputes, nec si gesseris cum incommodo tuo, quod ab eo reposcas *l. 2. §. ult. D. mandat.* Qua in re est, quod dicamus, neutrum consulendo animum habuisse, sese ad diligentix aut periculi alicujus præstationem alteri obstringendi. Imo quamvis convenerit, ut quod Tua solùm gratiâ Tibi mandabatur, meo periculo, Tuo ut velis arbitrio geres, non melior est obligatio. Ut puta: mandavi Tibi, ut pecuniam tuam fœnerares, ita, ut arbitrii tui esset: id est, ut cuivis

A

crederes:

crederes: Tu acciperes Usuras, periculum duntaxat ad me perti-
neret; censet Jctus in l. 48. §. 2. D. mandat. extra mandati for-
mam id esse, i. e. non esse mandatum, non magis, ac si mandem,
ut tibi quemvis fundum emas. Quod ego sic intelligo: contrahen-
tes hic mandati contractum celebrare intendisse, cujus bonæ fidei
natura non patitur, ut quis in negotio suæ solùm utilitatis causâ
suscepto quomodocunque pro lubitu versetur, eventus periculo
in alterum velut mandantem rejecto. arg. l. 29. §. ult. D. pro soc. &
l. 10. D. de reg. jur. conf. Donell. Comm. Jur. Civil. lib. 13. cap. 10.
pag. 167. n. 20. Aliàs nil dubii est, & ante exposui, rectè quem, si
istoc animo sit, consilii sui, dummodo certi, indemnitatem alteri
secuturo pacto promittere l. 32. D. mandat.

II.

Atque hæc quidem ita habent, si consilium censetur vi suâ.
Occasione autem alicujus officii, artisve, quam quis profitetur,
fieri potest, ut is ad culpam consilii sui præstandam sit obstrictus,
in iis, quæ juxta officium aut artem illam suam consulenti suavit.
Artem intelligimus honestam, & quam quis licitè profitetur. In
arte enim prohibita consulentes promiscuè omnes, etiam qui peri-
tè; imo quo peritius, eo magis pœnâ & animadversione digni
sunt l. 10. C. de Episcopal. audient. Deinde culpa non unius generis
est; Variæ enim species sub ejus ambitu continentur: non tan-
tum artis, quam quis pollicetur, imperitia; sed etiam imprudentia,
rusticitas, item πολυπραγμοσύνη, ignorantia & autoritatis publicæ
usurpatio: Levitas denique seu temeritas. Cum Imperitiâ impri-
mis res erit, ut tamen, si quæ cognatæ indolis vitia intra consilii
tramites pertendenti occurrant, censoriâ in transitu virgâ unâ
tangamus.

III.

Imperitia alia *negativa* est, illius artis, quam quis non profite-
tur. Hæc culpæ vitii que nihil sustinet; cum nemo teneatur id
scire, quod sua non refert. Alia *privativa*, artis quam quis pol-
licetur suæ, indeque honestè & sine vitio ignorare non potest.
Græci ἀπειρίαν appellant. De qua est accipiendum, quod Jctus
effatur in l. 132. D. de Reg. Jur. Imperitia culpæ annumeratur. Sic
enim

enim ipse explicat, & regulæ usum ad eum restringit, qui aliquid ut artifex in se recepit, in l. 9. §. 5. D. locat. his verbis: *Celsus etiam imperitiam culpæ annumerandam lib. 8vo Digestorum scripsit: si quis vitulos pascendos vel sarcendum aliquid poliendumve conduxit, culpam cum præstare debere, & quod imperitia peccavit, culpam esse; Quippe ut artifex, inquit, conduxit.* Quid obstat, quò minus & consilium ab hujusmodi imperitia profectum, auctori suo vitio demus? Ratio in eo est: Artifex in iis, quæ ad artem suam pertinent, singularem peritiam atque industriam polliceri deque eâ fidem dare videtur. Hanc alter consulendo sequitur, minùs autem invenit, dum non leve inde rebus suis incommodum sentit, unde auxilium iis speraverat. Eccujus culpâ? nisi consultioris, ea ignorantis, quæ ut artifex scire tenebatur, quæque se scire, eò dum artem profitebatur, affirmabat. Accedit illum, qui consilium & instructionem ab artifice petit, hoc ipso se illius artis ignarum declarare, saltem minùs, quam ille, à quo petit, peritum. Ut sanè ipsâ re videmus, ut plurimum homines, qui aliunde ab alterius quadam arte negotiis suis præsidium quærunt, ejus notitiâ & subsidiis à seipsis parùm esse instructos. Quo fit, ut de suggesti remedii qualitate, an sibi conducatur, nec ne, haud dignè deliberare, nedum judicare possint. Cessat ergo ratio §. 6. *F. mandat.* ob quam consilium communiter non est obligatorium: Nempe hujusmodi Consulenti non est quod imputemus, cur consilii utilitatem apud se non exploraverit. Hoc enim non poterat, iis ab arte & ingenio destitutus sciendi mediis, quæ ad illius causæ, quæ suberat, cognitionem præcisè requirebantur.

IV.

Quid autem, si consilium fuerit manifestè stolidum, quod ideo quisque humano sensu præditus facilè sentiscat, quam sit rei peragendæ minùs aptum: ut puta, Consiliarius Reip. ditandæ causâ Principi suo suavit commercia cum finitimis interdiceret; vel Advocatus clienti ad obtinendam causæ victoriam Judici manus adipe inungere; aut medicus ægro crurifragii remedium venæ sectionem adhibere; *Num consultor obligabitur si consulens id secutus fuerit?* Et fortè non immeritò quis censeat, in re adeo evidenti

& prostitutæ ineptiæ, quam nemo non sanæ mentis facilè judicio discernat, habere eum, quod sibi imputet, qui consilium admisit, quippe cujus indolem satis novit, certè ignorare citra craftissimæ simplicitatis & inscitæ labem non potuit. Justum inde videri, ut hîc culpa culpam vel trudat vel compenset. *arg. l. 39. & l. 47. D. solut. matrim.* Verius tamen est, hoc quoque casu Consultorem teneri. Artifici in sua arte alter cæca fide credidit. *arg. l. 12. D. de stat. homin. l. 10. D. de honor. posses.* & autoritate ejus motus rem stolidam executus est imprudenter; quam & aliter non fecisset, nisi sibi suasum esset. *arg. §. 6. l. mandat.* Et quis dubitat, eâ in re multo graviolem merito videri Consultoris culpam, qui ut artifex suasit, quam illius qui consilium impetravit, quem credibile est summa artis illius ignorantia fuisse retentum, quominus consilii ineptitudinem quantumvis manifestam dignè secum expenderet. Hanc tamen imprudentiæ excusationem, quæ consulenti opitulatur ad se indemnem ex consultoris obligatione præstandum, non etiam prodesse ei volumus respectu tertii, fortè per consilii executionem immerito læsi. Nam quod hunc attinet, evidens illa Consilii absurditas, cujus in consulente culpam ibi major Consultoris culpæ gradus absorbebat, omnino vim suam exerit, adstrictâ ei qui consilium perfecit firmâ obligatione, ex Lege Aquilia vel in factum actione præstandi læso id quod interest. Ita Judex, etsi ex consilio sapientis sententiam tulit, si tamen consilium manifesta laborabat iniquitate, quam Judici & intelligere & corrigere juxtâ in promptus erat, nil opis est, quod à damno sarciendo eum liberet. Propria enim ipsius culpa & imprudentia intercedit, ob quam quasi ex delicto actione in factum tenetur, in quantum religioni Judicantis æquum videbitur. *princ. l. de obligat. quæ quasi ex delict. & l. ult. D. de extraord. cognit.* Quod ipsum maximè obtinet, si & Judex legum aliquo modo se peritum profiteretur. Nam ad evitanda hæc jurium pericula ipse quoque secum acta reputare & cum consilii tenore conferre potuit, debuit. *Schurf. Conf. 29. n. 11. prope finem.*

V.

Porro quid dicemus: si quis à superiore consulere compulsus fuerit,

rit,

vit, consuluit autem imperitè, an obligabitur? Ad Consiliarii officium regulariter nemo compellitur; nec magis rationis est, ut vel Jcti vel Medici in Rep. munus invito obtrudatur. Honos est & honesta præmiorum spes quæ artes alit, quæ ad salutare inde consilium aliis promendum provocat. l. 1. C. de Assessorib. si tamen quis semel consulendi in arte suâ functionem susceperit ejusque publicè peritiam professus fuerit, justum est, ut datam fidem liberando, casu emergente, reapse Civium & Reipub. necessitates ope consilio sublevet, ni superioris autoritate & pœnarum metu ad id compelli velit. l. 6. C. de advoc. divers. judicior. & arg. l. 5. C. de oblig. & act. Brunneinan. ad Leg. 1. C. de Assessorib. Haud secus, ut ab initio liberum est, tabernariam non facere, cauponam non exercere. l. 1. §. 1. D. nauta, caupon. stabul. Sed ubi cauponem te profiteris signo proposito, postea iter agentes repellere non possis. l. unic. §. 6. D. Furti advers. nautas. Nisi omnino exercitio renunciare velis. Wissenb. in Dig. Disp. 29. n. 22. Unde non solum Principis consiliarii, deliberatione de Reip. negotiis instituta ad sententiam quisque suam ritè aperiendam; sed & Jctorum Collegia ad consulendum in causis privatis & de jure respondendum renuente licet animo obligantur. Gloss. in Leg. 2. Cod. de proxim. sacror. scrinior. Befold. P. 2. Conf. 64. n. 1. Vultej. 2. Respons. Marpurg. 28. n. 6. & volum. 3. Resp. 35. n. 1. Quo pertinet formula juris responsis præfigi solita: *Wan wir uns nun tragenden Amts/ und sonst der billigkeit wegen / dazu verbunden erachten.* Et sanè non deessent, si consulere in arbitrio foret, qui in Criminalibus, Angeli & Castrensis Jctorum exemplo, quidvis agere quàm pœnam sanguinis definire mallent. *Et reverâ, inquit Carpzov. in præfat. ad Jurisprud. Ecclesiast. sibi benè consulere dicitur, qui aliis in causis criminalibus non consultit, modo ratione officii abstinere queat. Nequeunt vero Jcti, quorum functio & munus exigit, ut pro salute Reip. præmiis bonos instigando, malos coërcendo vigilant. Nempe justitiam colere, boni & æqui notitiam profiteri, conveniens juris sacerdoti officium est. l. 1. §. 1. D. de justit. & jure.* Haud verò rectè colit & profiteretur, nisi qui id constanter agit & perpetuè l. 10. D. cod. quavis oblata occasione id annitendo, ut aperto justitiæ

facrario veritas ejus manifestetur & enitescat. Quod ideo nostri ob eandem rationem etiam ad singulos Juris & Medicinæ Doctores extendunt. Anthon. Winther. *Tract. de Assessor. part. 1. c. 7. n. 13.* Gail. 1. *Obs. 43. imprimis n. 13. & 14.* quandoquidem has artes publicè profitendo opem consiliumque juxta illarum remedia laborantibus promittunt. Unde ultrò responsio prodit propositæ nostræ quæstioni: Consulere renuentes ad nihil sibi alienum ac injuriam adiguntur, sed duntaxat ad id astringuntur quod ipsorum est officii, ut ea præstent, quæ arti & professioni eorum congruunt. Nemini vero in officio suo incautè ac negligenter versari permittimus: nec ullus est casus, quo juxta artem suam operantem illius imperitia non dedecet. Sequitur ergo, quòd artifex non minùs compulsus, quàm si sponte sua consulat, imperitiæ suæ præstare culpam debeat.

VI.

Illud tandem dubitari posset: *Si quis consilio suo expressam adjecerit protestationem, quod inde teneri nolit, an nihilominus ob imperitiam obligetur?* Et magis est, ut obligari dicamus, si artis ex quâ consulit peritiam profiteretur. Protestatio enim non aliter intelligi & accipi commodè potest, quàm de fortunæ lubrico cujusvis consilii eventum ex suo arbitrio formantis. Imperitiam vero suam artificem hac præcautione salvare voluisse, honestè de eo cogitare non licet. Propriam enim turpitudinem allegasset & qualitatem professioni suæ contrariam. Protestatio verò negotii quod geritur naturæ repugnans, nihil operatur. *cap. Sollicitudinem 54. in fin. x. de appellat.* Hoc autem agi censetur, ut tanquam artifex consulat, & juxta scientiæ suæ præstantiam; Quæ utique, dum se talem in eo profiteretur, ignorantia omen excludit. Porro protestatio conservat jus protestantis eâ tantum parte quâ aliquod habet. Berlich. 1. *Conclus. 49. n. 69.* Facit quod Doctores nostri censent; Judicem, etiamsi in consensu suo hypothecæ creditori constitutæ hanc clausulam apponat: *salvo suo suorumque jure: Doch ihm und den seinigen unnachtheilig;* nihilominus, si bona non sufficient, creditoribus teneri ad id quod interest, ipsius negligentia interpositi consensus non esse deceptos. Quia protestatio per

per quàm quis se exonerat, sed alius in captionem incidit, non valet. Barth. in *l. non solum. 8. §. morte 6. D. de novi oper. nunciat. n. 19. ibi: Quandoque per hanc protestationem.* Berlich. part. 2. *Conclus. 30. n. 82. & 83.*

VII.

De Minore quis dubitet, an imperiti consilii culpam luat? Aut si qua obligatio nascatur, ane per restitutionem in integrum damno eum eximamus? Hunc quoque obligari dicimus, modò ejus ætatis sit, quâ suæ artis non incapax habeatur. Quam in rem à Jcto decem & septem annorum ætatem completam jus nostrum requirit. Hâc enim aut paulo majore Nerva Filius fertur & de jure responsitasse. *l. 1. §. 3. D. de postul.* Et fortè non profectiore fuit Celsus Adolefcens, cum jura scriptis suis illustraret. *l. 91. §. 3. D. de verb. obligat.* Judicem quoque ferimus decem & octo annorum. *l. 57. D. de re judicat.* nil refragante *l. 41. D. de his qui arbitrium recep.* quæ minorem viginti annis arbitrum eligere vetat. Hoc enim ideo est, quod lex ante hanc ætatem, suscepto licet arbitrio sententiam ferre non cogit. Quo non infirmatur prioris textus argumentum: ad sustinendum publicâ autoritate Judiciis officium sufficere plenam hominis pubertatem: Etsi vi privatæ conventionis invito illud imponere ante annum ætatis vigesimum lex pariter atque Prætor inhumanum judicant. Unde nunc ex eadem ratione infertur, decem & octo annos natum, rectè consilarii officio fungi tam in Justitiæ quàm alterius cujusque Consilii statione. Pax Scala de *Consil. Sapient. lib. 1. c. 11. n. 4.* Quin si aliquem illâ ætate minorem Princeps constituit, consiliarius erit. Princeps enim, qui consiliarium fecit, peritiam ejus approbando, circa ætatem dispensasse, aut tacitè illius veniam concessisse videbitur. *cit. l. 57. & ibid. Brunnem.* Hoc itaque casu & minor Consultor semper obligabitur. Juvenilis enim imperitiæ allegationem artis professio excludit. *arg. l. 8. §. 1. D. ad Leg. Aquil. & l. 2. §. Servius 43. D. de Origin. Jur.* & valde iniquum & incivile est, aliquid postulare in quo desiderium à professione nostra discrepat. *l. 6. C. de munerib. patrimon. l. 8. §. Philosophis. 4. D. de vacatione muner.* In reliquis artificiois certa initiationis ætas in jure præfixa non reperitur. Ex more itaque

itaque regionis aut cujusque artis & opificii natura peculiaribusque statutis id æstimandum est. De quibus si non apparet, habilis artifex habendus est, quemcunque usus & professio sua declarat. Maximè cum more opificiis recepto, hodie vix quisquam ad artis alicujus exercitium admittatur, nisi factò prius tyrocinio ac edito aliquo artis suæ specimine, quo ingenii ejus maturitas ab aliis illius artis peritis tentetur & approbetur. Ex eo itaque tempore omnes se imperito suo consilio damni reparationi obnoxios reddere neutiquam ambigitur; cessante ingenii infirmitate, quam quis in negotiis suæ artis non sine turpitudinis rubore allegaret, cum scilicet artificem se profitendo, hoc quicquid imbecillitatis est, artis & scientiæ habitu in se perfectum expolitumque esse protestetur. Ob eandem rationem etiam hac in parte in integrum restitutionis beneficium cessat. Mauritius *de restit. in integr. c. 223.* Vinnius *lib. 1. select. jur. quest. cap. 13. circa fin.* Ita Doctor Juris in iis quæ juris sunt non restituitur. Struv. *Synt. Civ. Exerc. 8. §. 55. & ab eo alleg. Quintil. Mandos. de etat. Minor. Quest. 6.* similiter Mercatori in negotiis quæ ad mercaturam pertinent; Benev. Stracha *de Mercat. part. 3. n. 26. & seqq.* Hector Felicius *de Societ. c. 5. n. 44.* & pariter cuicumque alii artis peritiam professo in causis ac negotiis illius artis, si inibi captum se dicat, restitutio denegatur. Sfort. Odd. *part. 1. quest. 23. art. 5. n. 19. & sequent.*

VIII.

Ars illa cujus in suadendo imperitiam culpæ accusavimus, quandoque in *publicum officium* incidit, alia in *scientia & professione privatâ* subsistit. Publicum suadendi officium sustinent imprimis Principum Consilarii tam Ecclesiastici quam seculares: Itemque Jcti, ii potissimum, qui in Collegiis ad publicè de jure respondendum Principis autoritate sunt constituti: Ut sunt Facultates Juridicæ & Scabinatus in Saxonia & alibi instituti: Reliquarum quoque Facultatum in Academiis Professores pertinent, Consules & Senatores in Municipiis, eorumque Syndici: Archiatri aulici, Medici & Chirurghi militares: Item Prudentiam professi œconomicam, Quæstores & Administratores publici: Porro Fiscii Procurator, Agrimensores, Calculatores, Architectonici militares,

litares, quos Galli Ingenieurs appellant: Obstetrices quoque, à Magistratu publicè constitutæ; ceteri denique, quotquot publicæ utilitatis causâ à superiore in Rep. munus obeundum acceperunt.

IX.

Artes quæ citra publicum officium ope consilio privatim exercentur, aliæ occurrunt digniores, in Studiis liberalibus occupatæ: *l. 1. pr. D. de Extraord. Cognit. Viliores* aliæ, corporis magis ministerio exerceri solitæ, quas *mechanicas* & in specie *artificia* appellamus. Liberalium artium artifices publicâ subinde autoritate approbari, publicoque eruditionis suæ exornari testimonio videmus. Hujusmodi sunt quatuor Facultatum Doctores & Licentiati ritè promoti. Idem Notariis contingit publicè creatis. Alios usus suæque civibus professio approbat *l. 2. §. 47. de O. F.* ceu sunt ceteri causarum Patroni, Procuratores, Medici, Medicæve; in his circulatorum & Chirurghi, item Geometræ, Arithmetici, aliique partim jam antè memorati; siquidem extra officium positi solâ se arte suâ commendant. Artium viliorum Magistros, qui præ aliis imperitè suadendo nocere possunt & solent, enarramus Navicularios, Architectos, Veterinarios seu Mulo-medicos, Sartores, Fullones, Tinctores, Statuarios, Marmorarios, Sculptores, Celatores, Gemmarum artifices, Ærarios, Fusores, Fabricarios, Carpentarios, Braxatores, Coquos, Pecorum pastores, hujusque sortis alios. Omnes hi eodem jure, quo de operis suis tenentur parùm peritè apteque præstitis, etiam consiliorum suorum, quæ juxta artis suæ professionem, acceptâ mercede, petentibus impertiunt, rationem merito reddunt. Illi vero, quorum artis præstantia publico insuper officio est honestata, duplici nomine & artis & officii ad præstandam rebus suis industriam sunt obligati, arg. *l. 8. C. de Episc. & Cler.* indeque Reip. simul ac civi læso tenentur.

X.

In æstimanda artificis peritiâ, qualis quantaque exigatur ad excludendam culpæ præstationem; cùm ut ait Jctus, in *l. 31. D. de solution.* inter artifices longa sit differentia & ingenii & naturæ & doctrinæ & institutionis, semper respiciendum est ad communem

B

nem

nem artis peritorum modum ; ita ut qui se artificem promisit vel dixit, non utique perfectum præstare debeat, sed ad aliquem modum peritum : ut neque summæ scientiæ accipias, nec rursus indoctum esse in artificio. Sufficit ergo talem esse, quales vulgo artifices dicuntur l. 19. §. 4. D. de adilit. edict.

XI.

Hoc porro notare expedit, eorum, qui artem aliquam profitentur, aliquos eam profiteri ex *verâ cognitione*, ex *vanâ affectatione* alios. Illos dico, qui congruis mediis juxta receptas artis regulas eam addidicerunt. Hos vero, qui arti juxta præcepta ejus artificialia, saltem ex professo, nunquam studuerunt, Titulorum artis sine arte usurpatores ; Nec esse artifices, sed se venditare. Cujusmodi larvas nullum artis scientiæque genus est, quin abunde patiatur suas : Pro Consiliariis Cubicularios, pro Jctis Procuratores, pro Archiatri impostores, Cerdonem pro Theologo, Jesuitam pro Cancellario. Præprimis vero hîc suos manes tolerat præstantissima Medicina. Quis enim jam se non Medicum fingit ?

Idiota, Sacerdos,

Judeus, Monachus, Histrio, rasor, anus,

Miles, Mercator, cerdo, nutrix & arator,

Vult Medicas variis quivis habere manus.

Utriusque generis imperiti gravem imperitiæ suæ culpam contrahunt, graviolem tamen illi, qui se artifices solùm fingunt : In his enim imperitia est *ordinaria & perpetua*. Unde noxia ex eorum consiliis, in iis quæ ad artem illam pertinent, per se & necessario fluit ; Quî enim causâ deficiente non deficeret effectus ? In istis qui arti ex professo operam navarunt, si qua imperitiæ labes se prodat, magis *extraordinaria & contingens* videbitur, sæpe negotii difficultati, sæpe ingenii infelicitati, quandoque humanæ debita imbecillitati ; Unde si non aliquid excusationis, saltem commiserationis merebitur. At qui artem pollicentur, quam nunquam se didicisse norunt, inscitæ culpam non tam pati quàm affectare videntur. Affectata verò negligentia prope dolum est. l. 29. pr. D. mandat. l. 32. D. deposit. Unde non immerito artifices hî adulterini Impostorum nomine veniunt & graviolem aliis imperitiæ

tiaæ pœnam dant, exemplo Circumforaneorum & Empyricorum, de quibus Constitutio Carolina *in art.* 134. Und in diesem fall soll allermeist achtung gegeben werden auf leichtfertige Leute / die sich der Arzney unterstehen und die mit keinem grund gelernet haben 2c. Accedit: quod artifices hi præsumptuosi uno facto duplicis delicti labem contrahant, & imperitiæ & *πλυνεργυμοσύνης*: Nam & hæc culpa est, immiscere se rei ad se non pertinenti *l.* 36. *D. de Reg. Jur.* Idque ideo leges vetant, ne promiscuis actibus rerum turbentur officia, & alii creditum alius subtrahat. *l.* 23. *C. de Testam.* sicque fœda nominum & rerum confusio inducatur. *l.* 5. *C. de Legit. Tutor.* In illicito itaque versantur quicunque falcem mittunt in alienam messem; quam si ineptis insuper & imperitis manibus contrectant, hoc scelus est contaminando explere. Fortè quis objiciat: habere eos quod sibi imputent, qui commentitios artifices consuluerunt, quare non genuinos adierint. Nemo ignarus censetur esse conditionis ejus cum quo contrahit *l.* 19. *D. de R. J.* damnum, quod quis sua culpa sentit, sentire non videtur. *l.* 203. *D. eod.* nec quisquam fraudare videtur eos, qui sciunt & consentiunt. *l.* 145. *D. eod.* sed in promptu responsio est: Quisquis artem publicè profitetur, præsumptionem pro se habet, quod eam rectè calleat. Justa itaque & probabilis ignorantia est fucum non ominantis, cum homini artis ignaro non utique in manu sit, alterius scientiæ ingeniique facultates excutere.

CONSIDERATIO II.

Ratione diversi subjecti
CONCRETA.

§. I.

PRO diversa eorum conditione, qui artem consulendi profitentur, modus quoque obligandi subinde variat, culpæque gradus, & ipsum actionis instituendæ genus. Quæ res necessitatem nobis imponit, artificum consultorum ordines antè recensitos, nonnihil specialius perlustrandi. Et quidem ut ab illis, quæ ad Reip. administrationem pertinent, ordiamur; In his curandis Re-

3

gum ac Principum Consilarii occupantur, quos Symmachus alibi instrumenta boni seculi appellabat. Difficile dictu, quatenus illi de Consiliorum suorum imperitia teneantur. Darii sanè vox est apud Curtium *lib. 3.* Neminem stolidum consilium capite luere debere: defuturos eos, qui suaderent, si suasisse periculum foret. Verum hæc de pœnæ excessu sunt intelligenda, & simul eo casu quo nihil adhuc damni Reip. ex stolido consilio obvenit: quia non receptum, aut prudentioribus aliorum votis maturè rejectum est. Unde primùm itaque hoc constat, non ideo quem stolidum luere consilium debere, quia stolidum est, nisi & nocuerit; sævumque ab omni ævo & ipsi perniciosum imperanti habitum est, Consilarios liberi oris suadendique quæ sentirent usurpata potestate, gratiæ aut existimationis suæ aliquod apud Principem discrimen adire. Est etiam, quod dicitur, non eventum sed fidem præstare debere, qui consilium dant: cùm haud raro optimè consultata omni ope potentior fortuna discutiat; & laudanda potius sint consilia cauta cum ratione, etiamsi non succedunt, quàm fausta eventu quidem sed temeraria & ratione destituta. Keckerman, *in Polit. p. 103.* Oppido tamen & illud patet, superiori tractatione firmatum, etiam Principum Consilarios, si quid suaserint imperitia crassa eorum, quæ ad functionem ipsorum pertinent, quæque Consilium scire convenit, meritò, emergente damno, eo nomine teneri. Non enim suscipiendum est officium, cui te imparem scias, aut saltem scire debeas:

Certo te modulo & tua metire probando;

Nec scande locos è quibus sit inde ruendum.

Imprimis verò hoc valet in iis, qui consilarii munus non tam oblatum recipiunt, quàm ultro affectatum invadunt & quandoque magna vix dum ambitione extundunt, quod arguit Jctus in *Leg. 8. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* Non debere quem affectare id in quo intelligit aut intelligere debet, infirmitatem & ignorantiam suam alteri periculosam futuram. Nec est quod totam hujus incommodi culpam in Principem rejiciamus, cur non Consilii indolem apud se exploraverit cunctisque suorum votis probatis optimum elegerit, *arg. §. 6. l. mand.* Hæc enim ratio solùm in amicorum consiliis stringit,

stringit, qui nullâ officii necessitudine ad consulendum ducuntur, nec singularem prudentiam deliberativam amico sunt polliciti. Imperii vero major moles est, ac quam unus digna ubique æstimatione versare possit. Ideo Princeps duces & Consultores aliorum oculos tanquam partem sui corporis *l. 5. C. ad Leg. Jul. maj.* in administratione adoptat, quo plurium prudentia exactius sapiat. Quin nec ætas nec ingenium semper Principi eam rerum agendarum experientiam præstat, quâ cujusque consilii qualitatem interius perspicere & ad vivum resecare possit. Quod de singulis dixi, eodem rationis fundamento & de integro artificum consiliariorum collegio est censendum, ut ob consilii sui imperitiam rectè conveniatur. Nam si integrum Assessorum Collegium justa de causâ removeri ut suspectum potest, ceu belle ostendit Græveus *1. Consil. 33. n. 15. & seq.* & ex eo Besold. *Delibator. Jur. ex lib. 5. D. quest. 14. circ. fin.* causæ nil video, cur non item imprudentiæ ac desidiæ suæ culpam sarcire teneatur. Quin arguendi eo major ratio subest, quò est turpius, collustrantibus plurium oculis, arte tamen & ingenio destitui, aut negligentia convinci. *arg. l. 8. circ. fin. C. de Episc. & Cleric.*

II.

Solent vero Principes pro varietate negotiorum, ad quæ se publici regiminis cura extendit, plures habere diversæ functionis consiliarios, tam *Ecclesiasticos* quam *Politicos*; Rursus horum alii consilium *Status seu Intimum*, alii *Iustitiæ*, quidam *militare* constituunt. Sunt qui *erarium & redditus politicos*, qui *res forestales, merciorum, nauticas* curant, iisque consulunt. Hæc eo pertinent, ut sciamus: nemini eorum consilii sui imperitiam imputari, ultra negotia suæ stationis. Ita qui curam reddituum cameralium, aut publica promovendi commercia in se suscepit, à Principe fortè super juris negotio consultus, si imperite de eo respondet, damni dati non tenetur. Distinctæ enim functiones sunt, diversis disciplinarum objectis ab invicem discretæ, quorum unum quis proficundo alterius simul peritiam polliceri non videtur. Non omnia possumus omnes, & Divinitatis potiùs quàm humanitatis est, omnium notitiam habere, nulla in re deficere. Unde nec causæ

quicquam video, cur Principis sui indignationem incurrare debeat Consiliarius. Cuius in Dicasterium aulicum juri dicundo ascitus, si rationem status, super qua consulebatur, consilio suo malè tetigerit, instruxerit. Est quidem prudentia Judiciaria Gubernatrici illi in publici status regimine occupatæ multùm finitima, sed tamen non cum illâ eadem, intercedente integræ publicæ privatæque utilitatis in proposito agendi fine differentiâ. Ut sane re ipsa deprehenditur, ex solo Jurisprudentiæ habitu, ea quæ publici regiminis felicitatem concernunt, haudquaquam benè expediri. Struv. *Synt. Civil. Exerc. I. §. 11.* Solenne est quibusdam Imperantibus, suos cubicularios & domesticos, aliis suos confessarios & præcones aulicos, qui consilarii non sunt, ad secretiora consilia admittere: Suo periculo id faciunt. Præterquam enim quod rara in illis est prudentia, consilium, taciturnitas, etiam nullâ artis aut officii sui necessitudine ad benè scitèque suadendum obligantur. Hic ergo est, quod Princeps sibi imputet, si quid Resp. detrimenti inde ceperit, quare non artifices publici status peritos consuluerit. Conf. Besold. *Polit. c. 3. n. 41. & Lips. 3. Polit. 6.*

III.

Huc pertinet ut expendamus: *An & Consilarii Titulares ex consilio suo teneatur, si quod fortè Princeps extra ordinem ab iis expecterit?* Quod non puto: quia se ad consulendi artem vel industriam non obstrinxerunt, nec functione suâ, quam nullam habent, rei politicæ prudentiam profitentur. Consilarii Titulum gerunt sine re, honoris solum causâ & eo duntaxat sine ut per illum exteriora insignia & certum inter cives suos locum consequantur. vid. Dn. Pufend. *de jure nat. & gent. lib. I. c. I. §. 8.* Finis v. determinat opus nec fas est actum extendere ultra intentionem agentis. In consulendo itaque Titulares Consilarii extraneorum loco habentur. Quod ulterius illustrat nomen oppositum *Consiliariorum verorum*, quo se appellant, *würckliche Râhte*. De quo Freinsheim. *Diatrib. I. & Strauch, in amœn. Jurid. Canon. I. cap. 14. pag. 62.* *Quamdiu Consilarii solum appellabantur, qui actu & opere tales, simplex hac nominatio satis erat, ad officium & dignitatem istam exprimendam. Ex quo verò hodie & titulares consilarii nati sunt, addenda fuit consilariis*

liariis veris & in actu positis nota eines würclichen Rahts. Species quoque Consiliariorum titularium sunt Consilarii, quos vulgo vocant: Räte von hauß auß / aliàs honorarii & quandoque silentiarii dicti, domi suæ residentes nec functionem in aulâ realem habentes. A quibus & ipsis nulla peritiæ in consulendo ratio reprosci potest. Non enim verè sunt consilarii, nec solius tituli honos muneris dignè exercendi obligationem illis induit. Frideric. Muller. in *Practic. Rer. Forens. Resolut. 4. num. 15. & ibid. alleg.* Cujus præjudicium ex Ruland. de *Commiff. part. 1. lib. 5. c. 6. in fin. fol. 274.* refert Wehner. *Practicar. obs. Lit. V.* Cum aliquando quis objecisset, se esse Archiducis Austriaci Consiliarium von hauß auß / quæsitum fuisse: An bestellet Diener von hauß auß essent Aulici, Hoffdiener? Et judicatum fuisse, non esse: per Alberic. in *l. 2. C. de Senator.* in causâ Hans Jacob von Landaw &c. Unde nec Jurisjurandi religione adstringi solere, suâ fide notat Dietherr. in *Additam. Practic. ad Speideli specul. voc. von hauß auß;* & ordinariæ loci, ubi habitant, jurisdictioni subesse, Leipold. de *Concurf. Jurisdic. Quest. 10. circ. fin. & Mev. ad jus Lubec. lib. 1. tit. 2. art. 2. n. 39.*

IV.

Quærat quis: Si Consiliarius per animi mollitiem, dum Principis ingenio & propensione se accommodat, consilium dederit Reip. perniciosum, an teneatur? Affirmare hoc non dubitabit, quisquis reputaverit, Consilarios à Principe in consilium adhiberi ad id suadendum quod fidei justitiæque eorum convenit, & publica poscit utilitas. In hoc se juramento obstrinxerunt, curaturos, non quod Principi arridet sed quod ei expedit. Et sanè si dolo, culpâ certè non vacat illud nimium placendi studium, illa illiberalis animi commoditas & exilitas, nunquam non captandi Principis sui votum & animum, etiam cum salus publica ei jubet refragrari. Culpam verò in consulendo tam omissionis quàm commissionis, maximè tam crassam, præstare eum, qui inibi industriam profitetur, eamque singularem insuper pollicitus juramento est, ex supradictis quis ambigit? *arg. l. 2. D. quod quisque jur. in al. & simil. text.* Quam ob rem malè audiunt Consilarii Cambylis, interrogati ab eo: an quædam lex sinat volenti matrimonium cum sorore inire, respon-

responderunt: *Nullam quidem se invenire legem, qua fratri permit-
tat ducere sororem, eam vero se reperire legem: licere Persarum Regi
quodlibet. Herodot. lib. 3.* Tales etiam hodie plurimos reperiri, qui
à Principibus consulti magis Placentiam versus quàm Veronam iter
dirigant, summam arbitrati rationem: *Placebo Domino meo, juxta
illud Harpagi: Mibi placet quicquid rex facit: ex Mathæ. de Af-
flict. Decis. 321. in fin. & aliis memorat Reinking. de Regimin. se-
cul. & Ecclesiast. lib. 1. c. 4. n. 26.* Addito: *Hos potius loqui cum for-
tuna quam pro salute Principis, ex Tacit. lib. 17. annal.* Et se ali-
quando quendam audivisse dicentem: *Consiliarium agere esse divi-
nare quid Princeps velit, ad imitationem forte Coquorum: Juxta
illud Martialis:*

Coquus Domini debet habere gulam.

V.

Porro quærere liceat: *An obligetur Consiliarius, qui in re magni
momenti ob imperitiam aut alia quavis de causa consilium subterfugit,
si Resp. inde detrimentum ceperit?* Non yana hæc est quæstio nec
praxi infrequentior. Haud rarò videas, qui instar pigrorum mili-
tum in re gravi & ancipiti consultantium confessum declinare,
quàm se consulti periculo exponere satius ducunt: Sunt qui in re
turbulenta Principis offensam, optimatum invidiam veriti, me-
lius arbitrantur, cùm securè non possis, quocunque obtentu id
agere potius ne consulere necesse sit; in magnâ parte prudentiæ
politiciæ reputantes, aulæ præcipitia nec scandendo superare. Non
posse quem in ordinario consilarii munere constitutum bonâ fide
& illæsâ conscientia Reip. necessitatibus se subducere, satis inde
claret: quòd consiliarius in rebus ad officium suum pertinentibus
de culpa omissionis non minus quàm commissionis tenetur. *arg.
l. 8. pr. & l. 27. §. 9. D. ad Leg. Aquil.* Haud dubie verò officii ejus
ratio postulat, ut publicam rem in occurrentibus ejus necessitati-
bus quovis modo adjuvet; nec odii nec invidiæ sortem detrectan-
do. Huc enim conscientiam suam, quæ omnia mundana terricula
contemnit, vel ipsius jurisjurandi vinculo adstringit, vi clausulæ
quæ communiter inferi solet: *Daß Er unsern frommen schaffen
und fürderen / unseren schaden wenden und warnen wolle.* De hoc
in

in limine sui officii Reip. ejusque Rectori fidem dedit: omnibus modis pro virili pro incolumitate eorum se esse excubaturum. Num verò quis per imperitiam malè an ob eam planè non consulat, Reip. perinde est, si utrinque inde damnum passura sit. Atque ideo Consiliarius, si culpâ vult vacare, in Senatum venire debet, etsi consilium aliquod tractatum iri sciat, cui bonâ conscientiam non possit subscribere: non assentandi utique gratiâ; sed ut collatis rationibus in sequiora abeuntes, quantum potest, Reip. in gratiam reducat, quæ tunc maximè opem ac consilium ejus implorare videtur, cum in consultationis incude sub malevolorum ictibus gemit. Quin & hoc insuper dicimus: *Consiliarium, si rerum suarum satagere velit, etiam non requisitum ad monendum & consulendum ultro procedere debere.* Multa enim in rerum negotiis prostant, quæ Principem fugiunt, necessario tamen expedienda. Est quidem, quod dicitur, ad consilium non accedas, nisi rogatus. Principum tamen Consilarii hoc ipso, quod in monendi suadendique officio velut statione collocati sunt, eo fine, ut in omnibus causis omnique tempore & loco, quando necessitas & salus publica exigit, ipsi quid justum, salutare & Reip. utile videatur, ostendant & suadeant, satis superque rogati censentur, adeo ut ulteriori & speciali interpellatione haud sit opus. Parùm itaque consultum est, semper expectare, donec ipse Princeps de rebus arduis ad Remp. pertinentibus sermonem injiciat. Et inde Senatoribus Romanis quandoque licuit postulare, ut extra ordinem de Rep. ad senatum referretur. Quis enim incendio non succurreret, etiam non rogatus, quo aquâ potius quam ruinâ extinguatur?

VI.

Hoc etiam aliquis sciscitet: *An Consiliarius Consilii extemporanei noxiam præstet?* Si causa fuerit valde gravis & abstrusa, nec res aut Princeps præmeditandi spatium permiserint, præcipitantiæ ignoscendum est, festinationique potius, quàm imperitiæ imputandum, hoc quicquid consilium sequioris rei continet. Si enim Jctus extempore de jure respondere non cogitur, quid Consiliario vitio demus in arduis Reip. negotiis non omnes rei circumstantias aut futuros eventus uno statim obtutu sibi repræsentanti? ut sanè ple-

C

na peri-

na periculi res est , de rebus quandoque non satis cognitis ex tempore judicare. Tacit. *lib. 3. annal.* Keckerm. *lib. 1. Synt. Polit. cap. 6.* Sin negotium non est tale, quod altiorem indaginem requirit, nulla ratio poseit, ut consilium extemporaneum patiamur esse stolidum. Hic consultatoriae, quam profiteris, prudentiae habitus est, operandi cum facilitate. Deinde etiam, cum nulla causa fuit praecipitandi consilii, spontanea consilarii illius praecipitantia, an potius inquirendi desidia, qui, cum res deliberandas praemeditari posset, non fecit, adeo eum culpae non eximit, ut ipsa potius in gravis culpae incidat vitium. *l. 3. §. 18. D. de susp. tutor.* Unde & is damnus culpam dedisse existimandus, qui per inertiam Collegae voto adstipulatur, antequam expendit. Idem est, si autoritate ejus motus aut complacendi studio fecit. Et imprimis indecens est eorum desidia, qui in rebus justitiae non lecto alterius consilio subscribunt. *l. ult. & ibid. Bald. C. Plus valere quod agitur.* Sunt & qui è senatu absentes in causis saepe arduis, nefandum dictu! per apparitorem renunciant: *Se votis plurimorum accedere.* Quasi non hoc caeco animi ductu saepe iniquo subscriberent dum aequo se annuere credunt. *dict. leg. ult. & l. 10. C. de donat. Felin. in cap. Venerabilis. col. 14. de except.* Jctus, eo quod juris scripti tenorem pandit, de jure testari dicitur. *l. 2. §. 47. D. de Orig. Jur.* indeque à *Glossa ibid.* Juris Testis cluet. Egregium verò testimonium, quod quis ex alienis oculis, aliena opinione perhibet! Si Reip. inde damnus emergit, aut justitiae causa laeditur, nihil justius est, quam ut Autorem ejus falsi reum agant, certe officii non ex fide gesti graviter accusent.

VII.

Culpae tres gradus esse, pro quarum diversitate in *latam*, *levens* & *levissimam* distinguatur, vulgò notum est. Refert itaque generatim consideremus, qualem Consiliarius culpam in consulendo praestet. Levissimam dixeris, quia artis, quam quis pollicetur, peritiam ac diligentiam exactissimam promississe videtur. *l. 25. §. 7. D. loc. cond. l. 9. §. pen. l. 13. §. 5. eod.* Frantzk. *isto titul. num. 204.* Struv. *Synt. Civil. Exerc. 24. thes. 20.* Brunnem. *in Dig. ad dict. l. 25. n. 22.* Alioqui affectandum non erat, in quo quis sciret, aut
 saltem

saltem scire deberet, ingenii sui infirmitatem aliis damno futuram; l. 8. §. 1. D. ad Leg. Aquil. & ibi Brunneinan. Verius tamen est, Consiliarium ad peritiam non nisi justam & levis culpæ præstationem obstringi. Nam I. Consiliarius artem consulendi propriè ita dictam nullam profitetur; sed munus publicum sustinet; quod & invito imponi potest; exemplo tutorum & curatorum, qui ideo ultra culpam levem non onerantur. l. 1. pr. D. de tut. & rat. Leges & autores oppositi de artificio loquuntur privato eoque præcipuè mercenario, quod artifex mercedis quærendæ causâ, spe & voto lucrandi ambitiosè ut plurimum profitetur, eoque se alienis negotiis quodammodo offert. conf. Brunnem. loc. cit. urget 2. ratio: quod Consilarii munus non sui solùm sed utriusque & imprimis etiam consulentis, Principis puta & Reip. gratia suscipitur: quo casu jura nostra non quicquam exigunt ultra diligentiam mediocrem, qualem vir prudens & circumspectus suis rebus adhiberet l. 5. §. 2. D. commod. Et sanè 3. durum foret, maleque cum Consiliariis ageretur, si in arduo & gravi illo reip. dirigendæ negotio, dum mille, hinc difficultates affiliunt, inde anticipitis utilitatis species sollicitant, nihil quicquam neglectum ac declinatum culpæ dispendio esset vacuum. Et quid de Assessoribus fieret Judicariis, causas controversas suo juris consilio dijudicantibus, si in tam difficili juris scientiâ, in tantâ opinionum varietate, tantaque causarum multitudine ipsi singularum periculo tenerentur obnoxii; ubicunque iis per imprudentiam aut oscitantiam aliquid excidisset. Quod merito Romani Legislatores secum rati, Judicem per imprudentiam ac negligentiam malè judicantem non ex vero sed quasi delicto teneri satis putarunt. §. init. l. de oblig. ex quasi delict.

VIII.

Restat videamus, ad quid Consiliarius ex imperito consilio suo, & quâ actione teneatur. Præprimis ad damni reparationem læso obligatur, cum Principi tum privatis. Quisquis enim damni occasionem culpa sua dedit, ipsum damnum dedisse censetur, l. 30. §. 3. ad Leg. aquil. Principem & Kemp. præcipuè afficiunt consilia eorum, qui circa gubernationem status publici occupantur: Rem v. privatam consultationes Assessorum seu Consiliariorum justitiæ,

ut vocantur l. 5. D. de offic. assess. & l. 3. C. eod. qui in judiciis jus suggerendo ambigua fata causarum dirimunt. Quanquam, cum Resp. reapse nihil sit aliud quàm singulorum collectio, tam arcta inter utrosque connexio ac mutuæ afflictionis compassus intercedat, ut pravi consilii, quod remp. læsit, subinde sensus & incommodum in singulos quoque cives redundet; & viceversa: quod singulis nocet, obliquè etiam per eorum latus vulneret Remp. Quod in pacis bellicque negotiis nimium quantum res ipsa comprobat, succinente Flacco:

Quicquid delirant Reges plectuntur Achivi.

Illud hic expediendum: *An Consiliarius ex consilio malo & imperito, quod Principi aut universitati dedit, etiam Tertio læso teneatur, in quem forte consilii noxia redundat?* Videri posset negandum: (1.) quia consiliarius cum tertio illo nullum negotium gessit, unde obligatio nasceretur. *pr. l. de actionib.* nec ipsi Consilarii consilium, sed Principis factum, quod hic non necessariò ex consilii præscripto instituit §. 6. *l. mand.* damnum intulit. Deinde (2.) Consiliarius ratione sui officii illi Tertio minimè est addictus, nec huic se, sed Principi ad consulendi artem obstrinxit. Accedit (3.) quod à Principe aut Universitate, qui propriè suo facto damnum dedisse intelliguntur, ejus reparatio, institutâ actione, obtineri potest. Cur eorum loco potius consultorem aggrediare? Verùm hæc tanti non sunt, ut consiliarium liberent. Ad vibrandam in eum actionem satis est, quod imperito suo contra prudentiæ regulas consilio mihi damnum conciliavit. *l. 30. §. 3. D. ad Leg. Aquil.* Hoc ejus culpâ injuriæ contigit. §. *ult. l. eod.* etsi incommodum proximè consulentis facto & executione mihi obvenit; Et evincit *l. 2. D. Quod quisque juris.* Hic enim, licet iniquum jus ipse Magistratus constituit, assessor tamen læso tenetur, quia ejus imprudentiâ est constitutum. Imo non desunt casus, in quibus consulens ob justam artis illius, ad quam ea res pertinet, ignorantiam, ipse planè non tenetur. Ubi tunc, si nec Consultorem convenire liceret, læsum omne prorsus se indemnem præstandi auxilium destitueret. Ita si Magistratus in causa criminali aliaque ingenio & prudentiâ sua sublimiori consilium à Collegio sapientum requisierit, & juxta

& juxta illud bonâ fide processerit, etsi, reo postmodum absoluto, excessus incarcerationis, inquisitionis aut torturæ arguatur; tamen nec ipse Judex nec delator eo nomine conveniri potest. *arg. Const. Crim. Carol. art. ult. Carpzov. Pract. Crim. part. 3. quest. 127. n. 28. & 31. Hartm. Pistor. obs. 149. tot.* Parùm obest, quod Consiliarius nullum cum læso negotium gessisse videatur. Hoc enim gessit, quo ipsi nocuit. Unde nec ad rem pertinet, quod is suum consulendi munus solùm Principi addixit; Nam hoc casu non quasi ex contractu, aut malè præstito consulendi munere convenitur, sed ob damnum datum, quod per malum consilium contigit, & toties culpæ annumeratur ac in delicti speciem incidit, quoties Consultor ratione officii artisve, quam pollicetur, ad peritè prudenterque consulendum obligatur. Nec illud in jure novum est, quod ejusdem rei nomine & qui suasit & qui fecit ad damni reparationem ipsamque subinde delicti pœnam teneantur. Quamvis, quod damni persecutionem attinet, alterius præstatione alter liberetur. Actio rei persecutoria in malos consultores, etsi *Legis Aquilæ* non quadrat, quia corpore nullum damnum dederunt, *subsidiaria tamen in factum competit. arg. §. fin. l. ad Leg. Aquil. l. 33. §. 1. D. eod.* Et si Assessoris prudentia jus aliter dictum est; quam oportuit, in edictum incidit: Quod quisque juris in alium &c. *l. 2. D. eo tit. Struv. Tract. de Vindict. privat. cap. II. aphor. 7. n. 4. Frantzk. in Pandect. Tit. de offic. assess. n. 5. & eo nomine actione in factum prætoriam convenitur.*

IX.

Porro quandoque justum nec exemplo existit inauditum, pravum consultorem imperitiæ ac negligentia in consulendo suæ pœnam dare, sicubi ex summa imprudentia & ignorantia eorum, quæ consiliarium omnino scire convenit, quæque alius facilè novisset, peccaverit. In delicti enim speciem incidit officium suscipere & magis affectare, cui te cum aliorum dispendio imparem futurum deprehendas. Idque imprimis locum sibi vindicat in magnis negotiis, Reip. salutem aut dignitatem concernentibus: ubi haud rarò sub uno pravi consilii ictu tota imperii moles tremit & periclitatur. Si enim homicidia aliaque delicta, culposa variis in

jure poenis coërcemus, ob notabile damnum, quod Resp. inde capit, quò imposterum diligentius præcaveantur. vid. *Ordin. Crimin. art. 146. l. 9. l. 11. D. de incend. ruin. l. 3. §. 1. D. de off. præfect. vigil. l. 2. in fin. D. de term. mot. & Mathæ. de Crim. in Prolegom. c. 1. n. 2.* cedo causam, cur in rei summâ imperitè ac improvidè consiliis suis versantem ferre impunem debeamus? Unde non semper fit immeritò, quod noxii consultores in aulis Principis gratia, sæpe & officiis suis excidunt: dummodo reputemus, ubique imperitum consilium non eventu, sed insulsâ animi destinatione & ineptis mediis æstimandum; cùm sæpe & optimæ cogitationes pessimè cadant, & è contrario in consiliis temerariis bonæ rationis & deliberationis defectum haud rarò fortuna benignitate suâ compenset. Quæ cùm ita sint, nunquam sanctus Princeps animo suo quantumvis justo dolore exulcerato permittet, consiliarium illico officio privare aut aliud quid in eum gravius statuere, quam institutâ prius causæ cognitione: culpæ ne Consultoris, an fortunæ infelix ille consilii exitus debeat. Alioquin subinde, haud absque conscientiæ suæ læsione, poena afficiet innocentem. Et licet ex quorundam sententia, (quam tamen intuitu justitiæ in Rep. distributiivæ non ita crudè probo,) quilibet magistratus officiales suos pro lubitu revocare & deponere possit, dummodo eos revocet simpliciter; secus tamen est, si eos removeat ex causâ delicti. Nam de illâ causâ, præsertim infamante, ex certâ & evidenti probatione ante omnia constare debet. Sande *Decis. Frisic. lib. 5. tit. 10. def. 2. Boër. Decis. 149. n. 10. & seq. Bodin. lib. 4. de Rep. cap. 4. n. 440.* quia talis destitutio hominis existimationem apud probos & graves viros onerat, saltem præsumptivè. *l. 51. in fin. & ibi Gloss. D. de manumiss. testam.* Honor vero pretiosissimus & divitum & pauperum cultus, quem si Princeps, crassæ imperitiæ alteriusve delicti obtentu officialem deponendo, auferre possit, plus ipsi auferret, quàm contulit. Sande *loc. cit. Carpz. part. 2. Decis. 183. n. 8. & 9.*

XI.

Quid verò: Cui probatio incumbet, rep. infaussto consilii exitu afflictâ, num culpâ & imprudentiâ Consilarii an iniquâ sorte evenisse præsumetur: Illene industriam an Princeps culpam probare debet?

Posterius

Posterius censeo : Quia consilii eventus, maximè qui ex hominum voluntate aut aliis causis contingentibus dependet, natura suâ anceps est & lubricus. Quô fit ut ex infelici ejus successu non nascatur justa præsumptio omissæ à Consiliario debitæ diligentia, non defectus artis aut ingenii. E contrario 1. pro artifice in iis, quæ ad professionem ejus spectant, merito in jure est præsumptio. *arg. l. 65. §. 3. D. de leg. 3. Menoch. de præf. lib. 1. quæst. 14. n. 27. Joh. Philip. us. pract. inst. lib. 1. eclog. 23. n. 3. & alleg. 2.* Diligentiam ac industriam in negotio, quod quis suscipit, debitam adhibuisse censetur : culpa cum sit delicti species non præsumitur. *Mascard. de probat. conclus. 467. n. 1. & 2. Menoch. lib. 5. præf. 3. num. 124.* Quod tamen declaro : nisi consilium suâ natura culpam contineat. Incendium inhabitantium, furtum possessoris culpâ accidisse jura nostra præsumunt. *l. 3. §. 1. D. de offic. præf. vigil. l. 52. §. 3. D. pro soc. l. 14. de pericul. & commod. rei vendit.* Quidni similiter de jure consultus, si legibus aut facti circumstantiis parùm congruè respondit, ipso opere imperitiæ vel negligentia in consulendo suæ indicium prodat ? *arg. §. init. l. de offic. judic. nisi in promptu habeat allegationem justæ fortè erroris, alteriusve similis causæ quâ imprudentia istanc labem à se amoliat.* Ulterius declaro : semper culpam præsumi in consultore, artis scientiaque illius, quam profitetur, prorsus ignaro. *l. culpa 36. & arg. l. 132. D. de Reg. Jur. Menoch. lib. 5. præf. 23. n. 134.* In re enim illicitâ versatur, quod nunquam culpæ suspitione vacat. *Menoch. loc. modo cit. num. 131.* Imo, cum causæ illius deliberatio ad eam artem pertineat, ex cujus principiis & consilium provenit, quò aliter fieri potest, artis illius notitiâ velut causa deficiente, ut non necessario prudentis consilii deficiat proventus.

XI.

Pœna & pœnalis actio consultorio huic malo in legibus certa statuta non est. Arbitraria tamen animadversio pro culpæ modo & damni inde emergentis gravitate locum habebit : suspensionis puta vel remotionis ab officio, multæ, exilii &c. *Neuenhahn. Discurs. de jure Consiliar. n. 207. ex Innocentio in c. noverit. x. de sentent. excommunic. & Panormitan. in c. adversus 29. & seq. x. de immunit.*

munit. Eccles. Cui tamen in eo adstipulari non possum; quod ob latam culpam remotum æque ac ob dolum famosum fieri contendit. Dolus enim & lata culpa in causa irrogandæ infamiæ haud sanè æquiparantur. §. 6. *l. de suspect. Tutor.* & *l. 3. §. ult. D. eod.* Bona hominis existimatio non nisi turpi facto consumitur, quale non est, quod citra malam fidem ex desidia aut imperitia provenit. Nam & in Virum bonum & honestum cadere potest. *Etiam bonus quandoque dormitat Homerus.* Nec contrarium arguit *l. 11. §. 4. D. de his qui notant. infam.* quæ delicto ex juris ignorantia profecto infamiæ pœnam irrogare videtur. Agit n. illa de ignorantia juris naturæ, qualis est mulierem ducentis inter annum luctus, paulò post mariti obitum, *propter turbationem sanguinis. dict. l. 11. pr. eoque merito præsumitur affectata. l. 38. §. 4. D. ad Leg. Ful. de adult.* Quid tandem: an ob levem quoque culpam Consiliarius suspendi aut removeri officio potest? Neutrum admittimus; *arg. l. 7. §. 1. D. de suspect. tutor.* nec aliam quam pœnam propterea ipsi infligi. *arg. l. 2. & ibi Doctores. D. Quod quisque juris:* sed sufficiet, si damnum imprudentiâ aut negligentia datum resarciat. In negotio enim Civili & quod non natura sua delictum est, ob levem culpam pœnam inferri, nullo juris argumento, nullo exemplo ostendi potest. Et nescio an vel ex re Principis futurum sit, ut is Consiliarii sui levem quemvis ingenii aut sedulitatis lapsus vindicet.

Monendi enim quicquid videbitur in eo promptitudinem infringet, pro cauto timidum habiturus.

TANTUM HAC VICE.

COROLLARIA.

1. **F**ides data etiam hosti est servanda.
2. **F**ducens aliquam pro virgine, quæ virgo non erat, si ipse quoque florem Virginitatis delibasse convincatur, an ad separationem agens, doli compensatione repelli possit? Videtur neg.
3. Pœna suspendii in fures nec injusta nec delicto gravior est.
4. Actio-

4. *Actionem Paulianam non in personam sed in rem esse tenemus.*
5. *Virgini invita osculum figens an injuriarum teneatur? R. Si neges affirmabo, negabo si affirmes.*
6. *Cervus hominem impetens contra superioris prohibitionem impune occidi potest. l. unic. C. de venat. fer.*
7. *An concessa potestate venandi feras majores puta cervos apros &c. etiam facultas videatur tributa capiendi minores? neg.*
8. *Bestia ita graviter vulnerata ut aufugere non possit, quamvis corpore nondum occupata, mea est, nec ab altero interveniente mihi præripi potest.*
9. *Peccanti contra regulas venatorias ac ob id plagas ferenti (die Pritsch) an actio injuriarum competat? Si se venatorum consortio immiscuerit neg. secus non immerito affirmo.*
10. *An crimen lese Majestatis committatur in Augustam? neg.*
11. *Bello publice indicto non solum militibus, sed & civibus hostem obtruncare licet, imo convenit.*
12. *An unio prolium die Einkindschaft subsistat nullis liberis ex posteriori matrimonio genitis? affirm.*
13. *Res mobiles ab hoste captas sed à milite nostro recuperatas, ipse domino restituere non tenetur.*
14. *Judeus Medicina Doctore creari nequit.*
15. *Monstrum, quod contra formam hominis converso more genitum est, non humanam sed alterius animalis præferens figuram impune occidi potest. arg. l. 14. ff. de stat. homin.*

MOribus, ingenio jam pridem nosceris amplo.
 Nunc & Consilii prodit & artis opus.
 Gratulor! eximias Virtus Tibi splendida laudes,
 STOCKELMANNE canit, gratia nulla canit.
 Sic pergas! quondam sic Res sibi Publica gratam
 Experietur opem consiliumque tuum!

*Nobilissimo & Ornatissimo Domino Autori,
 amico suo eximio, debitum hoc virtuti en-
 comium, si modo dignum*

mmq̄ posuit

P R Æ S E S.

Consilium^a Jovis^b uxorem sibi duxerat olim,
 Quam primum imprægnans, dein avido ore vorat.
 Sic uxor simul & venter^c Jovis abditur alvo,
 Fitque uxor, mater, qui pater atque vir est.
 Mensibus exactis parit optima Jupiter. & quid?
 Filiam. & hanc dia Pallada voce vocat.
 Miramur peperisse virum? mage mira supersunt:
 Ex capite hanc peperit (namque utero parere
 Pervulgata nimis res est) sed &^d undique cinctam
 Armis, ut nobis fabula narrat anus.
 Quæ tibi STOCKELMANNE animo heic sententia surgit?
 Consilio hæc apta est res bene nata tuo.
 Nam de Consilio qui tanta differis arte,
 Scis bene quo cusa hæc fabula^e Consilio est.
 Per Jovem enim Reges Majestatesque notantur,
 Quis individuus consiliator adest.
 Sed nec consilium bene consiliarie solus
 Concipis, à nutu Principis omne feres.
 Tum bene consilium conceptum, Principis omne
 Reddetur gremio sincipitique gravi.
 Hinc in subjectos prodibit, quo sacra possit
 Majestas populis incolumi esse loco.
 Sed ne refragetur quis forsan consilio, vim
 Armaque Rex dotis nomine rite dabit.
 Ast te his non teneo prudentem. Principis aula
 Te jubeat praxi hæc edere cuncta. Vale.

[a. Uxor hæc Jovis appellata fuit *Metis* at *Metis* Græce *Consilium* est. Meminit *Hesiod.* in *Theogon.*

b. *Jovis* heic diximus, exigente ita tumultuario metro, pro *Jupiter*. Sed & veterum studio lectori iste nominativus latere non potest. vid. *Gellius* 5. Noct. *Attic.* cap. 2. & cap. 12. *Pincier.* lib. 3. *parerg.* cap. 16.

c. *Venter* pro eo qui in ventre est, ut in l. 84. ff. de *acquir. hered.*

d. Obstetricante quippe *Vulcano*.

e. Aliter hanc fabulam explicat *Jac. Masenius* part. 1. *pal. ligata* lib. 1. cap. 24. §. 8. *Add. Franciscus Baco Comes de Verulam.* *discurs.* *polit. moral.* c. 30]

Quod tibi, Nobilissime atque Pereximie DN. STOCKEL-
 MANNE, toto corde apprecatur

A. A. PAGENSTECHER, J. U. D. & P. P.

O Eder Musen Sohn! das heist recht angefangen!
 Umb die sehr wehrte Krohn der Ehren zu erlangen!
 Der seinen Geist wie Du durch Kunst und Tugend zeigt!
 Wer durch des fleisses Schweiß den Wollust-Nattern
 weicht!

Wer stets da gleich wie Du die Zeit hinbringst in Wachen!
 Wen Bier/ Toback und Wein muß andre lustig machen;
 Und deren dürre Kahl muß halb- und ganzen laben!
 So liebstu halb bald ganz die Nacht durch Musen - Gaben.

O Eder Musen Sohn! das heist recht angefangen!
 Fahr fort und immer fort in Ehren bald zu prangen!
 Es eignet dir schon zu/ der Kluge Doctor CRAUSEN,
 Den rohten Docters Hutt; Laß dan was wil herbrausen/
 Alsdan mit Raht und Taht/ als du uns jetzt tuhst lehren!
 Wirstu dein Vatterland beystehn/ ja seyn in Ehren
 Ein Stock darauff man vest sich lehnen darff/ ein Mann
 In Raht und Taht/ genand dan recht Herz Stockelmann.
 Es kan nicht anders seyn/ du must den Zweck erreichen!
 Nachdem so früh vor dich Un wissenheit geht streichen.
 Ey wacker dan darauff/ die Calcar Nymppfen Schaar/
 Minerva selbst ein Kranz mit bindent/ reichet dar.
 Ich wünsche Glück darzu/ **GOTT** laß bey frühen Jahren/
 In hoher Ehren-Würd' / Dir diß und mehr erfahren.
 Diß ist deins Vatters Wunsch/ sein Trost/und mein Verlangen.
O Eder Musen Sohn! Du hast recht angefangen.

Anno cum
 Patrlæ Pater Friderici V's Tertii V's Bran-
 deburgensis esset Dux Vrbis Vratislaviensis & Ke-
 serswertenses non parentes ferro &
 gloriæ subigeret.

Zu bezeugung seines Gemüthes schrieb
 dieses sein Bruderlichen Freunde
 Glückwünschend desselben ver-
 pflichtester

ERN. CASIMIR. Wasserbach/
 ein Westfalingen.

Sit licet armisonans, & territet omnia Mavors,
 Alliciat vires vulgus in omne suas:
 Exultet bellis, & sanguine gaudeat atrox,
 Omnia & injecto destruat igne furor.
 Tu tamen in mediis sectaris sedulus armis
 Artis, *Amice*, vias, rite colis studia.
 Tu belli tentis rebus, scrutaris abyssos
Musis perfectum, Juris & artis opus:
 Perdius ac pernox Sacrata volumina juris
 Volvis, & assueta tempus in arte teris;
 Discis, ut innocuas possis defendere causas,
Consilium insonti suppeditare Tuum.
 Rem facis egregiam, quod tradas jura benigna;
 Dum Bellona furit, rem facis egregiam.
 Nam sine *Iustitiâ*, neque pax, vix bella valere
 Possunt, hanc poscit tempus utrumque simul.
 Hinc mihi Tu nitido Sapphiro, charior auro,
 Rarior & Gemmis, frater *amice*, manes.
 Ergo noster amor STOCKELMAN pergito cœpta,
 Scriptaque Doctorum volvere perge manu:
 Sic tibi lætities, magnos cumulabis honores,
 Pro tantis Studiis, Laurea ferta feres.
 Hæc mea vota volunt, opto quæ fronte benigna
 Suscipias, longum dulcis *Amice* Vale.

*Hæc in perpetua amicitia tesseram Doctissimo
 Domino RESPONDENTI Amico & Con-
 tubernali suo plurimum amando, colendo,
 ponere voluit, debuit*

WILHELMUS MOTZFELDT, J. S.
 Udemiâ - Clivensis.

Duisburg, Diss., 1661-99

(1)

ULB Halle

3

004 527 046

Sb

107

Confilium!
RIDICUS,
1689,
E CON-
RITI,

H.
11 122

E
ltissimo
CRUSIO,
isque in Incly-
quæ est Duisbur-
te, Anteces-

rae submittit
CKELMAN,
Studiof.

liem 30. Junii,

II.

UENUM,
Academ. Typogr.
XXIX.

